

Особливості реалізації державної екологічної політики в Україні

Визначено основні екологічні загрози у сучасному світі та досліджено проблеми державного управління в екологічній сфері. Проведено статистичний аналіз основних показників забруднення довкілля. Розглянуто основні заходи щодо формування ефективної стратегії державної екологічної політики.

Ключові слова: державна екологічна політика, зміна клімату, шкідливі речовини, утилізація відходів, радіаційне забруднення, зелена енергія, сонячна енергетика, “зелений” тариф, екологічне законодавство.

На початку ХХІ ст. стан довкілля планети неухильно погіршується. Людство не здатне швидко адаптуватися до прискорених глобальних змін. У теперішній час найбільшими екологічними загрозами для України стали: забруднення повітря, вод і ґрунтів, зокрема радіоактивне забруднення; від-

сутність досконалих технологій утилізації побутових та промислових відходів; зменшення площі лісів (унаслідок чого зменшується кількість видів флори та фауни); вживання генетично модифікованих продуктів (рис. 1).

Рис. 1. Екологічні загрози для України

Демографічний вибух за обмеженості природних ресурсів в умовах глобальних змін у біосфері стає все гострішою проблемою людства. У першій половині ХХІ ст., за прогнозами науковців, населення Землі становитиме 11 млрд. осіб. При цьому, всупереч світовій тенденції, населення України зменшується. Демографічні проблеми тісно пов’язані з екологічними.

З метою проведення ефективної державної політики щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів в Україні діють такі програми:

1) загальнодержавна Програма формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр., затверджена Законом України від 21.09.2000 р. № 1989–III;

2) загальнодержавна Програма поводження з токсичними відходами, затверджена Законом України від 14.09.2000 р. № 1947–III;

3) загальнодержавна Програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів, затверджена Законом України від 22.03.2001 р. № 2333–III та ін.

Із 2007 року обговорюється Проект Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року, що у формі проекту закону

України схвалений Кабінетом Міністрів України 13.01.2010 року.

Із нормативно-правових документів щодо енергоефективності та енергозбереження в Україні найбільш вагомими є: Розпорядження Кабінету Міністрів України “Енергетична стратегія України на період до 2030 року” від 15.03.2006 р. № 145–р.; Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів” від 28.02.2008 р. № 174 / 2008; Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів” від 30.05.2008 р.; Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів” від 17.12.2008 р. № 1567–р.; Постанова Кабінету Міністрів України “Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010–2015 роки” від 01.03.2010 р. № 243; “Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів” 17.12.2008 р. № 1567; Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про електроенергетику” щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії від 01.04.2009 р. № 1220–VI.

Екологічні аспекти розвитку економіки досліджувались у працях таких українських науковців: О. Веклич, С. Генсірук, А. Качинський, В. Костецький, О. Лазор, Л. Мельник, О. Покотило, Т. Тимочко, С. Харічков, М. Шапочка, В. Шевчук та ін.

Усі екологічні проблеми важливі та взаємопов'язані. Проте на рівні держави недостатньо уваги приділяється питанням збереження екологічної системи України як складової світової екосистеми. Потребують узгодження з законодавством Європейського Союзу нормативно-правові документи законодавства України щодо державного регулювання охорони навколишнього природного середовища. Необхідним є визначення напрямів взаємодії екологічних та економічних механізмів реалізації державної екологічної політики в умовах гео економічних зрушень.

Державна екологічна політика – це система заходів, здійснюваних економічним суб'єктом вищого рівня (державою, міждержавним утворенням), що окреслює напрями природокористування, екологічну спрямованість діяльності окремих складових господарського суб'єкта згідно з його цілями, завданнями та інтересами. З екологічною політикою щільно пов'язані структурна, інвестиційна, фінансово-кредитна, соціальна, зовнішньоекономічна, науково-технічна, податкова, бюджетна

політика суб'єкта господарювання. Державна екологічна політика реалізується на національному, регіональному та місцевому рівнях. В управлінні природокористуванням беруть участь усі гілки влади: законодавча, виконавча і судова. Організаційна структура управління природокористуванням ґрунтується на територіальному та відомчому принципах. Загальнодержавне управління поширюється на всі об'єкти та суб'єкти природи країни у цілому. Органи місцевої влади реалізують територіальний принцип управління. Відомче управління охоплює об'єкти природи: повітря, воду, землю, флору та фауну. Основні напрями державної екологічної політики визначаються Верховною Радою України. Центральним органом державної виконавчої влади в Україні є Міністерство охорони навколишнього природного середовища.

Обсяги викидів шкідливих речовин в Україні є стабільно високими (табл. 1, за даними [1]). Протягом розглянутого періоду вони коливалися від 5,85 млн. т до 7,38 млн. т. Обсяги викидів стаціонарними джерелами переважають обсяги викидів пересувними джерелами, однак динаміка змін цих показників є різною: для стаціонарних джерел ці зміни знаходяться у межах 20%; для пересувних джерел темпи приросту викидів шкідливих речовин зросли майже на 85%.

Таблиця 1

Обсяги і темпи приросту викидів шкідливих речовин в Україні

Роки	Обсяги шкідливих речовин, тис. тонн			Темпи приросту викидів шкідливих речовин, %		
	усього	у тому числі		усього, до попереднього року	у тому числі	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами
1996	6342,30	4763,80	1578,50	-15,2	-16,2	-12,1
1997	5966,20	4533,20	1433,00	-5,9	-4,8	-9,2
1998	6040,80	4156,30	1884,50	1,3	-8,3	39,5
1999	5853,40	4106,40	1747,00	-3,1	-1,2	-7,3
2000	5908,60	3959,40	1949,20	0,9	-3,6	11,6
2001	6049,50	4054,80	1994,70	2,4	2,4	2,3
2002	6101,90	4087,80	2026,90	0,9	0,8	1,6
2003	6191,30	4075,00	2103,50	1,5	-0,3	3,8
2004	6325,90	4151,90	2174,00	2,2	1,9	3,4
2005	6615,60	4464,10	2151,50	4,6	7,5	-1,0
2006	7027,60	4822,20	2205,40	6,2	8,0	2,5
2007	7380,00	4813,30	2566,70	5,0	-0,2	16,4
2008	7210,30	4524,90	2685,40	-2,3	-6,0	4,6
2009	6442,90	3928,10	2514,80	-10,6	-13,2	-6,4

За зміною темпів приросту обсягів викидів шкідливих речовин стаціонарними джерелами (див. табл. 1) можна простежити кризові явища в економіці України. Зменшення викидів у 1996 році на 16,2% свідчить про продовження кризових явищ, що виникли у 90-х роках минулого століття, та відсутність законодавчої бази у сфері охорони навколишнього природного середовища. Від'ємні темпи приросту обсягів викидів шкідливих речо-

вин стаціонарними джерелами у 2008 та 2009 роках (відповідно, -6,0% та -3,2%) ілюструють наростаючі наслідки економічної кризи в Україні, пов'язані насамперед зі спаданням обсягів виробництва у металургійній та хімічній промисловості.

У природі, як і в економіці, не існує безоплатних ресурсів. Усе, що було взято людством у природи, має бути їй компенсоване. Невиконання

зазначеного закону неминуче призводить до екологічної кризи. Існує правило, за яким кількість сміття, що виробляється країною, є пропорційною її валовому внутрішньому продукту (далі – ВВП): чим вищий добробут людей – тим більша кількість

сміття [1, с. 30]. Проведений статистичний аналіз щодо показників ВВП та викидів шкідливих речовин у цілому підтверджує цю закономірність для України (рис. 2, за даними [1]). Показники обчислено до відповідного періоду попереднього року).

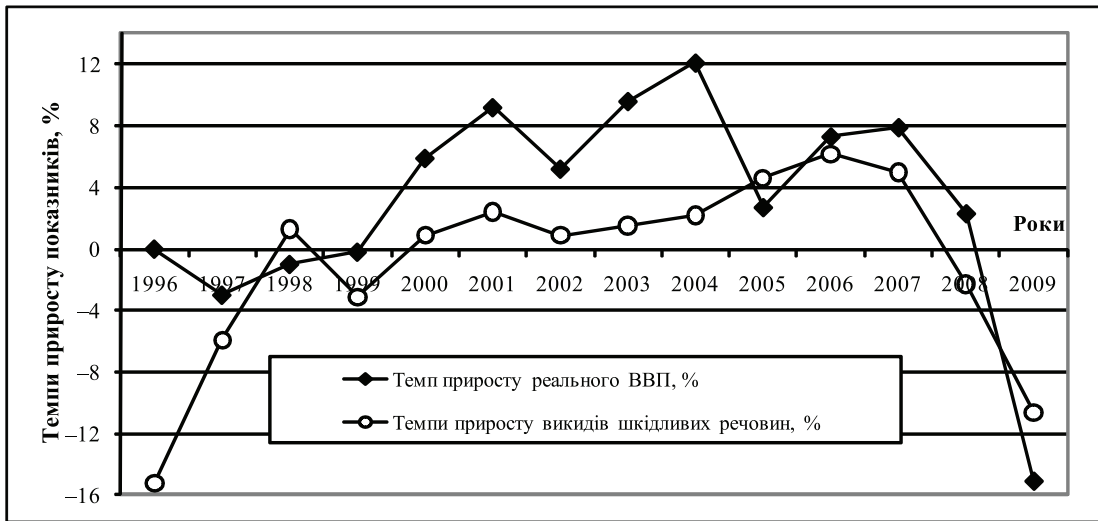

Рис. 2. Темпи приросту ВВП та викидів шкідливих речовин в Україні

Під егідою ООН для створення механізмів захисту від екологічних загроз на рівні міжнародного співробітництва розроблено ряд документів, серед яких:

1. Декларація “Порядок денний на XXI століття” (Конференції ООН з проблем довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро, 1992 р.).

2. Кіотський протокол, що встановлює зобов’язання розвинених промислових країн щодо обмеження обсягів викидів “парникових” газів з метою уникнення порушення клімату, (Конференція сторін Рамкової конвенції ООН, Кіото, 1997 р.). Наразі Конвенцію ратифікували 191 країна, у тому числі одна організація економічної інтеграції – Європейський Союз.

За оцінками фахівців Світового банку, до 2012 року Україна відповідно до Кіотського протоколу може одержати 15–17 млрд. дол. США, оскільки посідає друге місце після Росії за потенціалом вільних квот. Кошти, за інформацією Національного агентства екологічних інвестицій, будуть витрачені виключно на реалізацію екологічних проєктів [3].

Необхідність формування та реалізації ефективної державної екологічної політики України зумовлена низкою міжнародних зобов’язань, до яких належать: досягнення Цілей розвитку тисячоліття (Світовий саміт тисячоліття, ООН, 2000 р.); виконання Плану впровадження рішень Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.) та Екологічної стратегії для країн Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії (Київ, 2003 р.); упровадження Положень міжнародних глобальних конвенцій у природоохоронній сфері. 21 квітня 2010 року Україна офіційно приєдналася до “Копенгагенської домовленості”, що

була оформлена у рамках 15-ї Конференції Сторін Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату (Копенгаген, 2009 р.).

Одним зі шляхів скорочення викидів парникових газів є промислове застосування альтернативних відновлювальних джерел енергії (далі – ВДЕ). Найбільш ефективними напрямками розвитку альтернативної енергетики є використання енергії сонця, вітру та води. У світі подібна практика є досить поширеною. Так, існує “велика вітроенергетична вісімка”, до складу якої входять Велика Британія, Данія, Індія, Іспанія, Китай, Нідерланди, Німеччина, США. Крім охорони повітря, екологи вважають пріоритетними такі завдання: очищення води; раціональне використання землі та мінеральних ресурсів; збереження заповідників; утилізація та переробка відходів [4]. З метою підвищення енергетичної безпеки Європейський Союз ухвалив рішення про використання щонайменше 20% енергії з відновлювальних джерел у 2020 році. У Китаї частку такої енергії заплановано довести до 15%, в Україні – до 7%.

Розвиток альтернативних джерел енергії є пріоритетом у багатьох країнах. Ефективними засобами при цьому є: використання адміністративних важелів для стимуляції заснування нових енергетичних компаній, державна підтримка виробництва енергії з альтернативних джерел, упровадження “зелених” тарифів.

Уперше термін “зелений тариф” було вжито у Законі України “Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення “зеленого” тарифу”. Згідно з Законом, “зелений” тариф – це спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об’єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії

(крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише малими гідроелектростанціями). “Зелений” тариф затверджується Національною комісією регулювання електроенергетики України та поширюється на електричну енергію, вироблену суб’єктами господарювання на об’єктах електроенергетики [5, Ст. 17–1]. У вказаному Законі визначено такі заходи щодо стимулювання розвитку альтернативної енергетики:

- порядок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел;
- формування роздрібних цін на електричну енергію;
- встановлення фіксованого мінімального розміру “зеленого” тарифу;
- здійснення діяльності енергопостачальниками;
- формування та ведення реєстру об’єктів електроенергетики, що виникають з альтернативних джерел енергії [5, Ст. 12–1].

Основними чинниками, що зумовлюють використання ВДЕ в Україні, є: вичерпання власних енергоресурсів, енергодефіцитність, екологічні наслідки виробництва енергії на теплових електростанціях, радіоактивне забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС. Для підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і досягнення енергетичної незалежності України Кабінетом Міністрів України було ухвалено Державну цільову економічну програму енергоефективності на 2010–2015 рр., якою передбачено такі заходи:

- упровадження новітніх технологій виробництва та споживання енергетичних ресурсів, когенераційних технологій;
- використання теплової енергії сонця та геотермальної енергії;
- видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ як альтернативного виду палива;
- виробництво та використання біопалива;
- розвиток вітроенергетики;
- модернізація газотранспортної системи, систем тепло- та водопостачання, теплових електростанцій;
- зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища;
- зменшення обсягу викидів забруднювальних речовин;
- оптимізація структури енергетичного балансу держави;
- адаптація національного законодавства у сфері енергоефективності, енергозбереження та альтернативної енергетики до відповідного законодавства Європейського Союзу тощо [6].

Найбільш забрудненими регіонами України, зазначають екологи, наразі є Донецька, Дніпропетровська, Луганська області, а також території навколо Запоріжжя, Маріуполя, Кіровограда,

Керчі та Армянська. Крім зазначених регіонів, занепокоєння викликає екологічна ситуація у Києві, Харкові, Сумах, Полтаві, Житомирі, Луцьку, Рівному, на переважній частині Криму, узбережжях Чорного й Азовського морів. Фахівці Всеукраїнської екологічної ліги, оприлюднюючи дані свого дослідження, акцентували увагу на стані водних ресурсів країни: у теперішній час 61% із них не відповідає встановленим нормам і стандартам [7]. Щороку внаслідок вживання неякісної води на Землі помирає близько 3,5 млн. осіб. У 2008 році, за оцінками фахівців, до 60% населення планети відчували дефіцит питної води задовільної якості. Ці показники стосуються не тільки країн Африки та Азії, де питна вода завжди була дефіцитом, а й України. Тільки у 2006 році в Україні через брудну воду сталося вісім спалахів інфекцій [8].

Споживання свіжої води в Україні скорочується. До її водоймищ щороку потрапляє близько 5 млн. т солей та значний обсяг стоків від тваринницьких господарств. Майже 50% мінеральних добрив і отрутохімікатів змивається з полів у ріки. Рівень очищення води в Україні надзвичайно низький. Існуючі застарілі очисні споруди вилучають лише 10–40% неорганічних речовин і майже не затримують солі важких металів.

Бурхливий розвиток пакувальної галузі за останні десятиліття призвів до трикратного зростання обсягу побутових відходів у світі на людину порівняно з 1980 роком. Утилізація відходів – одне з найбільших надбань сучасної науки та техніки. Нині переважають такі способи збуту сміття, як захоронення у землі (іноді у воді в контейнерах) та спалювання. Обсяги звалищ стрімко зростають і не завжди контролюються владою. Велику потенційну загрозу несуть також медичні відходи, що можуть стати джерелом різноманітних інфекцій. Скоротити викиди шкідливих речовин у навколишнє середовище допомагає сортування або роздільне збирання побутових відходів.

У теперішній час полігони відходів на території України займають, на думку експертів, 130 тис. гектарів. Назвати точну кількість токсичних відходів, що зберігаються в Україні, не може ніхто. За оцінками українських екологів і фахівців закордонних комісій, цей показник становить 50–60 млн. т небезпечних речовин та охоплює обсяги незаконних звалищ ввезених відходів і вироблених в Україні речовин з урахуванням офіційних даних щодо експорту та імпорту небезпечних речовин [9].

Щороку в Україні утилізується більше 1 млн. т відходів I–III класів безпеки. У 2009 році було утилізовано 794,4 тис. т, знешкоджено (знищено) 47,3 тис. т, видалено (захоронено) 333,2 тис. т зазначених відходів. На кінець року таких відходів у спеціально відведених місцях чи на об’єктах підприємств було більше 20 млн. т, що удвічі менше, ніж у 1990 році. Найбільша кількість відходів за

останні двадцять років була зареєстрована у 1997 році – понад 70 млн. т. Результати аналізу динаміки утворення відходів та поводження з ними свідчать, що найменший показник утворення відходів – 1230,3 тис. т – відповідає кризовому 2009 року

(рис. 3, за даними [1]). На показники поводження з відходами (їх утилізацію, знешкодження, видалення) впливають обсяги виділення бюджетних коштів, національне законодавство та політичні рішення.

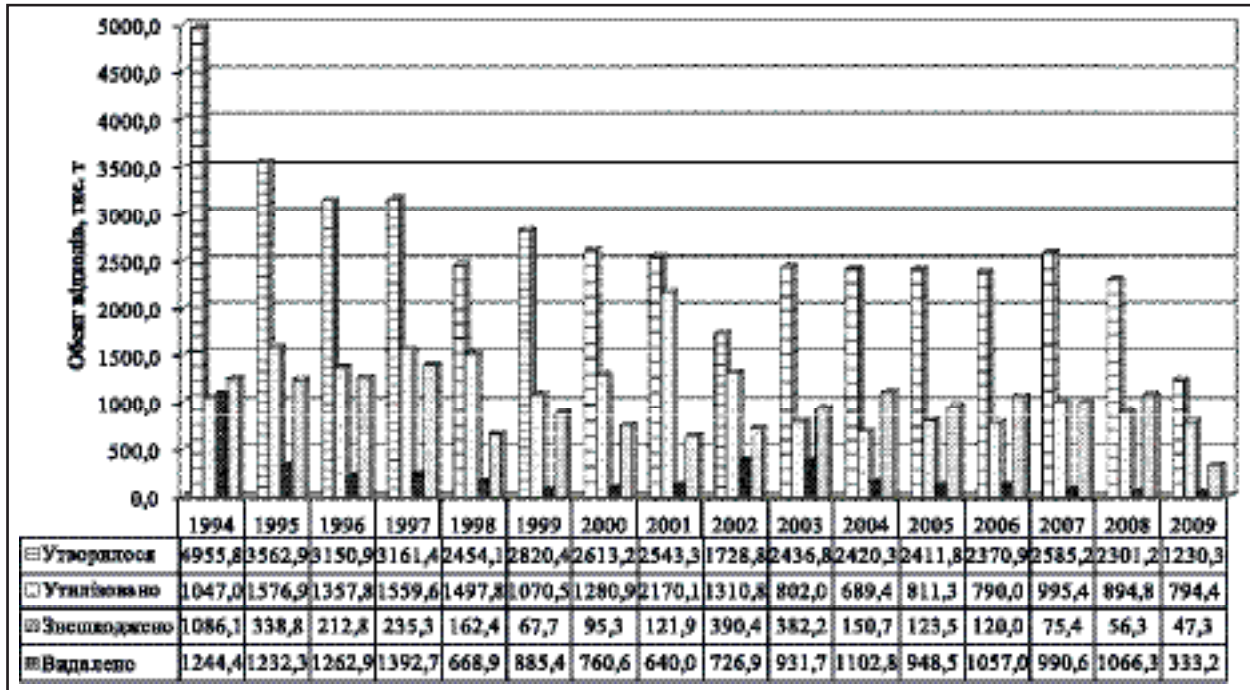

Рис. 3. Динаміка утворення відходів та поводження з ними

На території шести регіонів країни зберігається 95% відходів, що належать до I–III класів небезпеки, зокрема, у Запорізькій (40%, або 8,3 млн. т), Донецькій (30%, або 6,3 млн. т), Сумській (9%, або 1,9 млн. т) областях, в Автономній Республіці Крим (8%, або 1,7 млн. т), Дніпропетровській і Луганській (по 4%, або 0,8 та 0,9 млн. т). Понад 70% відходів I класу небезпеки знаходяться у місцях видалення в Івано-Франківській та Луганській областях [1]. Протягом 2009 року в повітряний басейн, водні та земельні ресурси країни потрапило 11,3 млн. т небезпечних забруднювальних речовин, із яких 57% припадає на шкідливі викиди в атмосферу, 40% – у поверхневі водойми, 3% – у земельні ресурси. У місцях видалення відходів зберігається 20,9 млн. т відходів I–III класів небезпеки. У розрахунку на 1 км² території країни припадає близько 11 т викинутих в атмосферу шкідливих речовин та 35 т відходів I–III класів небезпеки.

На охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями й установами у 2009 році було витрачено 11,1 млрд. грн., з яких 72% (8,0 млрд. грн.) – поточні витрати на охорону природи, пов'язані з експлуатацією та обслуговуванням засобів природоохоронного призначення, 23% (2,5 млрд. грн.) – інвестиції в основний капітал, спрямовані на будівництво і реконструкцію природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів екологічного спрямування, 5% (0,6 млрд. грн.) – витрати на капітальний ремонт природоохоронного облад-

нання. Переважну частину капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища було спрямовано на очищення зворотних вод (47% у загальному обсязі), а також на поводження з відходами та охорону атмосферного повітря і клімату (по 20%).

Для України залишаються невирішеними проблеми усунення наслідків радіоактивного забруднення територій, що зазнали впливу у результаті аварії на Чорнобильській АЕС. Питання радіоактивного забруднення земної поверхні продуктами, що утворюються у результаті ядерних вибухів, знаходяться у площині національної безпеки. І якщо проблема захисту населення та сільськогосподарських тварин від зовнішнього випромінювання у цілому може бути вирішена, то запобігти опромінюванню природних спільнот живих організмів практично неможливо. Тому науковий пошук слід спрямовувати на розробку заходів, що дозволили б звести до мінімуму потенційні наслідки забруднення біосфери радіоактивними речовинами. Відповідно до Закону України “Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006–2010 роки” необхідно реалізувати заходи щодо подальшої соціальної, медичної і психологічної реабілітації населення та його протирадіаційного захисту, в основному завершити економічне відродження населених пунктів і територій за межами зони відчуження, що зазнали радіоактивного забруднення, а також місць компактного проживання переселених громадян,

забезпечити збереження їх культурно-історичної спадщини [10].

Перспективи формування та реалізації національної екологічної політики мають визначитися на основі принципів сталого розвитку. Стратегія Національної екологічної політики передбачає впровадження підходів концепції сталого розвитку, а також ураховує сучасний стан навколишнього природного середовища, рівень розвитку економіки та соціальної сфери, технологій, суспільної свідомості, екологічної освіченості населення, необхідність удосконалення системи доступу до природних ресурсів, розподілу одержаних від їх експлуатації витрат і доходів між різними верствами населення [11]. У сфері охорони навколишнього середовища забезпечення засад сталого розвитку охоплює: включення питань захисту навколишнього середовища до політики в інших сферах, зокрема у галузі промисловості, енергетики, транспорту, регіонального розвитку та сільського господарства; підвищення якості продуктів харчування для споживачів та спрощення торгівлі шляхом проведення реформ та модернізації санітарної та фітосанітарної сфери; ефективне використання відновлювальних джерел енергії тощо [12].

Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища посідає одне з важливих місць у зовнішньополітичному курсі України. Серед вимог входження до ЄС є така: частка ВДЕ у національному енерговиробництві для країн-кандидатів має становити більше 6%. Відносини Європейського Союзу та України слід розвивати у напрямі подальшого зміцнення стратегічного партнерства. У межах міжнародного співробітництва в досліджуваній галузі вирішуються найбільш складні проблеми і розглядаються конкретні проекти. Прийнято рішення про надання Європейською комісією бюджетної підтримки природоохоронному сектору України розміром 35 млн. євро, а також міжнародної технічної допомоги. Зростання відкритості національної економіки останніми роками зумовило посилення впливу участі нашої держави у міжнародному поділі праці на економічні та соціальні процеси в Україні в цілому, формування відповідної моделі соціально-економічного розвитку. Процеси, що відбувалися в Україні протягом 2005–2009 рр., продемонстру-

вали також високий ступінь залежності розвитку національної економіки від світових економічних тенденцій.

Наприкінці жовтня 2010 року у Києві відбувся Міжнародний екологічний форум “Довкілля 2010”, у рамках якого проведено Всеукраїнську екологічну конференцію “Збалансований розвиток України – пріоритет державної політики”, Міжнародну практичну конференцію “Національна екологічна політика в контексті європейської інтеграції України”, Форум громадських екологічних організацій та Бізнес-форум. Свідченням актуальності екологічних проблем є залучення до участі у заходах представників центральних органів влади, бізнесу, громадськості та науковців. Учасники форуму наголошували на необхідності нового стратегічного документа, що враховував би сучасні соціально-економічні процеси на глобальному й національному рівнях та відповідав інтересам українського суспільства.

Важливою складовою державної екологічної політики може стати ефективна податкова політика, реалізована на основі екологічних податків, запропонованих у Податковому кодексі України. Удосконалення механізмів державного управління процесами природокористування й охорони навколишнього середовища має базуватися на засадах передбачуваності прийнятих рішень, збалансованого використання економічних та адміністративних методів впливу на суб’єкти та об’єкти природокористування.

В умовах гео економічних зрушень державна екологічна політика має бути спрямована на вирішення таких питань: упровадження новітніх технологій щодо енергозбереження; забезпечення населення якісною питною водою та продуктами харчування; захист лісових насаджень, сільськогосподарських угідь, флори та фауни від споживацького ставлення людини до природного середовища; розвиток ефективної інноваційної підприємницької діяльності; використання альтернативних джерел енергії; протидія глобалізаційним тенденціям щодо подальшої концентрації екологічно небезпечних виробництв в Україні. Подальші дослідження автора будуть спрямовані на пошук дієвих механізмів формування та реалізації ефективної державної екологічної політики.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Статистичні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010>
2. Офіційний сайт Національного агентства екологічних інвестицій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.neia.gov.ua/nature/control/uk/index>
3. Малиш Н. А. Організаційно-економічні засади управління екологічною політикою / Н. А. Малиш // Ефективність державного управління : зб. наук. праць Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 3 (20). – С. 78–87.
4. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про електроенергетику” щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії” від 01.04.2009 р. №1220–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 32–33. – Ст. 496.

5. Малиш Н. А. Економічні засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики / Н. А. Малиш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. — Вип. 3 (26). — С. 229–240.
6. Покотило О. Захоронення природи / О. Покотило // День. — 2007. — № 16. — С. 2.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про Проект Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року” від 17.10.2007 р. № 880-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?god=2007&st=2961>
8. Постанова Кабінету Міністрів України “Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010–2015 роки” від 01.03.2010 р. № 243 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd?fromDate=26.10.2006&npdList_stind=2481
9. Стратегія екологічної безпеки України у контексті міжнародного досвіду [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juli08/21.htm>
10. Закон України “Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006–2010 роки” від 14.03.2006 р. № 3522–IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3522-15>
11. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / за заг. ред. Л. Г. Мельника, М. К. Шапочки. — Суми : ВТД “Університетська книга”, 2007. — 759 с.
12. Офіційний сайт Всеукраїнської екологічної ліги. Інформаційні матеріали [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ecoleague.net> — Назва з титул. екрана.

УДК 35.088.6

Н. Г. Морозова,
аспірантка,
НАДУ при Президентіві України

Теоретико-методологічні засади дослідження проблем зайнятості на державній службі

Узагальнено теоретико-методологічні засади дослідження проблем зайнятості населення в системі державної служби. Особливу увагу приділено складникам соціально орієнтованої державної політики у сфері праці та зайнятості в інституті державної служби, а також соціальним питанням ринку праці державних службовців.

Ключові слова: державна служба, державна політика зайнятості, соціально орієнтований ринок праці, соціальна політика, регулювання ринку праці державних службовців, попит і пропозиція робочої сили.

Глибока соціально-структурна криза, спричинена розбалансуванням національної економіки, призвела до різкого зниження життєвого рівня більшості громадян країни, розшарування суспільства, безробіття. У зв'язку з радикальними суспільними трансформаціями відбулося реформування державної служби, що загострило проблеми зайнятості у цій сфері. В Україні система забезпечення державної служби кадрами, які б відповідали сучасним вимогам, потребує докорінних змін. Застосування неефективних радянських методів роботи з персоналом, недосконалість володіння сучасними технологіями формування людського капіталу та відсутність адекватної державної політики зайнятості в системі ринку праці у сфері державно-службових відносин призвели до формування недовіри до державної служби та її непривабливості серед громадян.

Проблеми зайнятості населення завжди перебували у центрі уваги досліджень сучасних учених-економістів. Вагомий внесок у розвиток науки про зайнятість населення, трудовий потенціал, ринок праці зробили Д. Богиня, І. Бондар, В. Васильченко, О. Волкова, О. Грішнова, Т. Заяць, С. Злупко, А. Колот, Ю. Краснов, О. Кузнецова, Е. Лібанова,

© Н. Г. Морозова, 2010

О. Новикова, О. Рудченко та ін. Шляхи подолання недоліків нормативно-правового регулювання у системі кадрового забезпечення державної служби окреслено в дослідженнях відомих науковців: В. Авер'янова, В. Атаманчука, В. Лугового, В. Майбороди, П. Надолішнього, І. Надольного, Н. Нижник, І. Розпутенка, В. Скурагівського, В. Трощинського та ін. Водночас недостатньо дослідженими залишаються такі проблеми ринку праці: сфера здійснення зайнятості в системі державного управління та перспективи ефективного реформування державної служби.

В умовах політичної поляризації суспільства, соціальної й економічної напруженості у країні донині залишається недостатньо опрацьованою та потребує наукового дослідження проблема зменшення плинності кадрів на ринку праці державних службовців. Нинішній стан справ щодо забезпечення державної служби кадрами характеризується насамперед неефективним і недовірливим плануванням людських ресурсів.

Мета статті – узагальнити теоретико-методологічні підходи до розв'язання проблеми державної політики зайнятості у сфері державної служби, визначити та сформулювати мету, завдання, об'єкт, суб'єкт та окреслити принципи і мето-